

**“Türk Demokrasisi’nde 130 Yıl (1876–2006)
Prof. Dr. Bülent Tanör’ün Anısına
Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri 10. Yıl Güncellemesi”
Prof. Dr. Zafer Üskül**

Özet Bulgular

Türk Sanayicileri ve İşadamları Derneği (TÜSİAD), 10 yıl önce yayınladığı “Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri” raporunu, Türkiye’de demokratikleşme sürecinin henüz tamamlanmamış olmasından hareketle müteveffa Prof. Dr. Bülent Tanör’ün anısına güncelledi.

TÜSİAD, bu kapsamda hazırladığı, “Türk Demokrasisi’nde 130 Yıl (1876-2006): Prof. Dr. Bülent Tanör’ün Anısına Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri 10. Yıl Güncellemesi” başlıklı raporunu, 19 Ocak 2007 tarihinde düzenlediği bir toplantı ile açıkladı. Toplantının açılış konuşmalarını TÜSİAD Yönetim Kurulu Başkanı Ömer Sabancı ve Prof. Dr. Öget Öktem Tanör gerçekleştirdi.

Rapor hazırlanırken, TÜSİAD tarafından 1997 yılında yayımlanan ve Prof. Dr. Bülent Tanör tarafından hazırlanan “Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri” raporundaki sistematige sadık kalınarak, her bir başlıkla ilgili olarak, önce 1876 Kanun-i Esasisi’nden 1997 yılına kadar yaklaşık 120 yılda yaşananlar, tarihsel gelişim çerçevesinde verilmiştir. Ardından, “Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri” raporunun yayınlandığı 1997’den bu yana geçen 10 yıl ele alınarak, gelişmeler günümüze kadar getirilmiştir. Yine her bölümde, Prof. Dr. Bülent Tanör’ün önerilerinin ne ölçüde hayata geçtiği incelenmiş, güncelliğini koruyan öneriler yinelenmiş ve son 10 yılda yaşanan gelişmeler üzerine bazı öneriler güncellenerek sunulmuştur.

Siyasal Boyut

Siyasal partiler: Siyasal partiler, temsili demokratik sistemin vazgeçilmez unsurlarındandır. Türkiye’de siyasi partiler 1876 Kanun-ı Esasi döneminden bu yana varlık gösteriyor olsalar da, ilk Siyasi Partiler Kanunu 1965 yılında yürürlüğe konulmuş, bundan önce Cemiyetler Kanunu ya da Medeni Kanun hükümlerine tabi kılınmışlardır. Siyasal partiler, ilk kez, 1961 Anayasası ile kurumsal olarak düzenlenmiş, anayasal güvenceye kavuşturulmuştur. Çok partili döneme geçiş ise 1946’da gerçekleşmiştir.

Siyasi Partiler Kanunu, yürürlüğe girdiğinden bu yana ondokuz, “Türkiye’de Demokratikleşme Perspektifleri” raporunun ilk güncellemesinin yapıldığı yıl olan 1999’dan bu yana üç kez değişmiş, ayrıca Anayasa’nın siyasi partileri düzenleyen 68. ve 69. maddeleri de değiştirilmiştir. Anayasa Mahkemesi tarafından iptal edildiği ya da yürürlükten kaldırıldığı için bazı maddeleri boşalmış olan bu kanun, iç tutarlılığını ve kendisi dışındaki mevzuatla

bağlantılarını yitirmiştir. Siyasal parti özgürlüğü ile parti yasakları arasında demokratik bir denge kuran, bunu siyasal partilerin kendilerini düzenleme alanına çok fazla müdahalede bulunmadan gerçekleştiren ve seçim harcamalarına tavan ve denetim getiren bir siyasal partiler kanununa ihtiyaç duyulmaktadır.

Seçimler: 1876 Kanun-ı Esasi döneminde gerçekleştirilen ilk seçimlerde kadınlara oy hakkı verilmemiş, birinci seçmen olabilmek için erkeklere vergi verme şartı konulmuş, seçim iki dereceli yapılmıştır. Bu dönemdeki seçim hukuku ve seçim uygulamalarının demokratik seçim ilkelerine uygun olduğunu söylemek mümkün değildir. Söylenemez. Demokratik seçim ilkelerine açıkça yer veren ilk kanun, 1950 yılında yürürlüğe konulan 5545 sayılı kanundur. Kadınlara seçme ve seçilme hakkı ise 1934 yılında tanınmıştır.

Türkiye’de seçim sistemi, biraz da her seçimden önce, az ya da çok değişiklik yapılması nedeniyle istikrar kazanamamıştır. Sonuç olarak, seçim sisteminin adaletli sonuç vermediği konusunda siyasal partilerden çok sivil toplumda, genel bir kabul vardır. Yönetimde istikrar adına bugün korunmakta olan %10 ülke barajının, temsilde adaleti tümüyle ortadan kaldırmaya ve böylece seçilenin meşruiyetini tartışmalı hale getirerek yönetimde istikrarı yok etmeye aday olduğu ve 2002 seçimlerinde kullanılan oyların %46’sının TBMM’de temsil edilmediği unutulmamalıdır. Bu sebeple ülke barajı %4–5 seviyesine düşürülmelidir. Ayrıca seçim harcamaları dikkatle denetlenmeli ve yurt dışındaki vatandaşlara oy hakkı tanınmalıdır.

Yasama organı: 1876 Kanun-ı Esasisi ise iki meclisli bir Parlamento kurmuştur: Meclis-i Umumi adını taşıyan parlamento, Heyet-i Ayan ve Heyet-i Mebusan. 1876 Kanun-ı Esasisi, demokratik bir sistemde meclislerin sahip olduğu yetkilerin çok önemli bir bölümünü padişahı bırakmıştır. Bu nedenle, meclislerin egemenlik hakkını sınırlı da olsa kullanabildiklerini söylemek zordur. 1921 Anayasası, bir devrim anayasası olarak ilk önemli dönüşümleri sağlamıştır. 1961 Anayasası’nın uygulandığı dönemde, “12 Mart Dönemi” dışında, yasama organının demokratik bir yapıya sahip olduğu söylenebilir. 1982 Anayasası ise, 1961 Anayasası’nın iki meclisli sisteminden ayrılarak tek meclis sistemine dönmüştür: Türkiye Büyük Millet Meclisi.

Yasamaya ilişkin olarak, bugün ülke gündemini en çok meşgul eden konulardan biri “dokunulmazlıklar”dır. Anayasa’nın yasama sorumsuzluğu ve dokunulmazlığı ile ilgili 83. maddesinde, toplumun neredeyse bütününün yapılmasını istediği değişiklik gerçekleştirilememiştir. Bu çerçevede, milletvekili seçilmeye engel suçlar dokunulmazlık kapsamından çıkarılmalıdır. Ayrıca TBMM Araştırma Komisyonları’nın daha etkin çalışabilmelerini sağlamak için, kişilere bu komisyonlara bilgi verme zorunluluğu getirilmeli ve kişiler komisyonda söyledikleri sözlerden sorumlu tutulmamalıdır.

Yürütme organı: 1876 Anayasası, ilk bakışta, parlamenter hükümet sistemine benzer bir yapı kurmuştur. Ancak, padişaha yasama ve yürütme alanında tanıdığı yetkiler dikkate alındığında, anayasal sistemin demokratik bir yasama ve yürütme organı yaratamadığı, monarşiyi sınırlandırmayı başaramadığı, sistemi parlamenter bir yapıya kavuşturamadığı görülür. 1876 Anayasası’nda 1909 yılında gerçekleştirilen değişiklikler demokratik yasama ve yürütme organları yaratma, yumuşak kuvvetler ayrımına dayalı bir parlamenter hükümet kurma yolunda önemli bir mesafe kaydetmiştir. 1921 Anayasası, vekillerin kendi içinden bir reis seçmeleri esasını getirerek bir “başvekil” yaratma yolunda adım atmıştır. 1924 Anayasası’na göre, TBMM yürütme iktidarının da sahibidir. 1961 Anayasası, “meclisin üstünlüğü” anlayışından vazgeçmiş, “Millet, egemenliğini, Anayasanın koyduğu esaslara göre, yetkili organlar eliyle kullanır” diyerek, kuvvetler ayrılığı ilkesini kabul etmiştir. 1982 Anayasası, 1961 Anayasası gibi, yumuşak kuvvetler ayrılığı ilkesini benimsemiştir. Yürütme

ise hem yetki hem görev olarak nitelenmiştir ve kullanılması Cumhurbaşkanı ve Bakanlar Kurulu'na bırakılmıştır.

1982 Anayasası, askeri dönemin devlet başkanının kullandığı yetkilerin önemli bir bölümünü cumhurbaşkanının görevleri arasına aktardığından, klasik parlamenter sistemin sembolik yetkilerle donatılmış devlet başkanından uzaklaştırmıştır. Parlamenter sistemin gereği olarak cumhurbaşkanı yaptığı işlemlerden sorumlu değildir. Ancak gerçek yetkilerle donatılmış bir cumhurbaşkanının, yaptığı işlemlerden sorumlu tutulamaması sistemin mantığıyla bağdaşmamaktadır. Bu nedenle, cumhurbaşkanının görevlerinin ilgili olanları yasama, yürütme ve yargı organına devredilmelidir. Ayrıca yürütmenin üzerinde siyasal baskı yaratma potansiyeline sahip olan Devlet Denetleme Kurulu'nu düzenleyen Anayasa'nın 108. maddesi yürürlükten kaldırılmalıdır.

Sivilleşme sorunu, askeri bürokrasinin, bürokrasinin öbür kesimleri gibi, siyasal otoriteye tabi olmasını ve kamu yönetimi içinde gerçekleştirilen iş bölümü gereği ulusal savunma görevini yerine getirmek üzere düzenlenmesini ifade etmektedir. 1924 Anayasası'nın yürürlükte olduğu dönemde, silahlı kuvvetlerin görevi vatanı savunmaktır. Milli savunma anlayışından milli güvenlik anlayışına geçiş, 1961 Anayasası ile gerçekleşmiştir. Aynı anlayış 1982 Anayasası'nda da benimsenmiştir. Oysa, ülkemizde toplumsal uzlaşma yönünde atılan adımlar sıklaştıkça, siyasal istikrarın tesis edilmesine paralel olarak, demokratik yönetim tarzına daha uygun bir milli güvenlik anlayışına ihtiyaç duyulması tabiidir. Toplumlarda bu tür dönüşümler haliyle uzun dönemde mümkün olmaktadır.

Bu çerçevede, “savunma” görevinin Milli Savunma Bakanlığı'na ve onun içinde silahlı kuvvetlere, “iç güvenlik” görevinin ise İçişleri Bakanlığı'na ve onun içinde güvenlik güçlerine (polis-jandarma) bırakıldığı ve Anayasa'da yer alan “milli güvenlik” ibarelerinin “milli savunma” olarak değiştirildiği bir düzenleme yapılmalıdır. Genelkurmay Başkanlığı, Milli Savunma Bakanlığı'na bağlanmalıdır. Milli Güvenlik Kurulu'nun anayasal bir kurum olması demokratik yönetim anlayışına uygun olmadığından, bu kurum yasa ile düzenlenmelidir. Kriz yönetimini sivilleştirmek üzere “Kriz Yönetim Merkezi Yönetmeliği” yürürlükten kaldırılmalı, “Türkiye Acil Durum Yönetimi Genel Sekreterliği” kurulmalıdır.

Kamu yönetimi konusunda en önemli sorun, merkezi yönetim-yerel yönetimler arasındaki görev, yetki ve kaynakların demokratik esaslara uygun bir biçimde dağıtılmasıdır. Aşırı merkeziyetçi bir yönetim yapısı, günümüzün demokrasi anlayışına uygun düşmemektedir. Ancak, etkin ve demokratik bir yerinden yönetim yapısı kurmadan, merkezin görev, yetki ve kaynaklarının bir bölümünün yerinden yönetim kuruluşlarına aktarılması da sorunlar yaratmaya adaydır. Demokratikleştirilmeye çalışılan ama etkin olmayan bir yerinden yönetim anlayışı, ancak kaynakların verimsiz bir biçimde kullanılmasına, savrukluğa yol açabilir. O halde, merkezi yönetim-yerinden yönetim ilişkilerini hem demokratikleşme, hem de etkinlik açısından, birlikte düşünmek gerekir.

Anayasa'nın yerel yönetimleri düzenleyen 127. maddesi, sorunların yerinde çözülmesini öngören, halkın demokratik katılımını, şeffaflığı ve demokratik denetimi sağlayacak bir reforma temel oluşturacak şekilde yeniden kaleme alınmalıdır. Hizmet bakımından yerinden yönetim kuruluşları olan yüksek öğretim kurumlarına ilişkin anayasal düzenlemeler demokratik bir yüksek öğretim sistemi kurmak için yetersiz olduğundan, Anayasa'nın bu konuyu düzenleyen 130. ve 131. maddeleri yeniden yazılmalıdır. Kamu yönetiminde şeffaflığın sağlanması ve yönetime katılma hakkının kullanılabilmesi için, Bilgi Edinme Hakkı Kanunu'nun istisnaları daraltılmalı ve tüm yönetmeliklerin Resmi Gazete'de yayımlanması zorunlu hale getirilmelidir. Olağanüstü hal süresince çıkarılan kanun

hükmünde kararnamelerin, olağanüstü hal ya da sıkıyönetim kaldırıldıktan sonra ve TBMM’de belirli bir sürede onaylanmamaları halinde yürürlükten kalkacakları Anayasa’da düzenlenmelidir.

İnsan Hakları

İnsan hakları konusuna ilişkin temel esaslar bir ülkenin anayasasında belirtilir. 1876 Kanun-ı Esasisi, genel hükümlerin hemen ardından, 8.-26. maddelerini Osmanlı Devleti uyruklarının genel haklarına ayırmıştır. Bu haklar listesi, bugünkü bakış açısından yeterli bir liste sayılamaz. 1876 Kanun-ı Esasisi’nin askıya alındığı 30 yıllık dönemin uygulamasında, temel hak ve özgürlüklerin kullanılmasının aşırı ölçülerde sınırlandığını belirtmek gerekir. Bir geçiş dönemi anayasası olan 1921 Anayasası, insan haklarını düzenlememiştir. Geçiş döneminin sonunda kurulan yeni devletin ilk anayasası olan 1924 Anayasası, birey-devlet ilişkilerini bireyci, liberal bir yaklaşımla düzenlemiştir. 1961 Anayasası, insan hakları konusunu anayasa sistematğinde ön sıraya almıştır. Bu da, insan haklarına 1961 Anayasası’nın verdiği önemin bir göstergesidir. Cumhuriyetin niteliklerini belirleyen 2. maddeye göre, devlet “insan haklarına dayanan” bir devlettir. 1961 Anayasası’nın benimsediği sosyal devlet ilkesinin gereği olarak, siyasal, sosyal ve ekonomik haklar da Anayasa’da düzenlenmiştir. Bu haklar listesinin geniş ve İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi’nde yer alan haklar listesine uyumlu olduğu görülmektedir. 1982 Anayasası ise, insan haklarına ilişkin düzenlemelerinde, 1961 Anayasası’nın insanı öne alan, insanı yücelten anlayışını terk ederek devleti öne alan, onu kutsayan bir yaklaşımı benimsemiştir.

Bu çerçevede, Anayasanın Başlangıç’ının demokratik değerlerle bağdaşmayan hükümleri (5. fıkra ve bazı ibareler) ve 14. maddesi (“Temel Hak ve Hürriyetlerin Kötüye Kullanılmaması”) (md. 14) kaldırılmalı; 15. maddesi (“Temel Hak ve Hürriyetlerin Kullanılmasının Durdurulması”) değiştirilmelidir.

Kişi dokunulmazlığı, özgürlüğü ve güvenliği konusunda son 10 yılda pek çok gelişme olmuştur. Ancak bu alanda yalnızca mevzuat değişikliği yapılması yeterli değildir, bunların uygulamaya yansıtılması önem kazanmaktadır. İşkence ve kötü muamele ile mücadele konusunda, Adli Tıp Kurumu’nun özerkliğinin sağlanması ve hükümet tabiplerinin teknik olanaklarının artırılması hususu öne çıkmaktadır. Askeri Ceza Kanunu’nda Anayasa’ya aykır olarak yer alan ve ölüm cezası öngören hükümler değiştirilmelidir. Güvenlik güçlerine silah kullanma yetkisi veren mevzuatın temel hak ve özgürlükler açısından sakıncalı hükümleri yeniden düzenlenmelidir. Adli kolluk genel kolluktan ayrılarak yasa ile kurulmalıdır.

Düşünsel özgürlükler; dinsel özgürlükler, düşünce özgürlüğü ve bilim ve sanat özgürlüğü konularını kapsamaktadır.

Dinsel özgürlüklere ilişkin olarak, nüfus kütüğü ve buna bağlı kimlik belgesindeki “din” hanesi çıkarılmalıdır. Din dersi zorunlu olmaktan çıkarılmalıdır. İmam hatip liseleri ise, günümüzde, ülkenin imam ve hatip işgücüne olan ihtiyacını karşılamak şeklindeki kuruluş amaçlarının çok ötesine geçmiş, laik öğretim birliğini bozar bir nitelik sergilemeye başlamıştır. İmam Hatip Liseleri, meslek lisesi olarak, ülkenin imam-hatip ihtiyacını karşılayacak biçimde yeniden düzenlenmeli ve bu okullara kız öğrenci alınmasına son verilmelidir. Ailelerin çocuklarına dinini öğretme ihtiyacına cevap vermek üzere, bu konudaki talebi dikkate alarak, liselerde, normal ders saatlerinin dışında, velilerin isteği üzerine, din dersi okutulmasını sağlamak için, nota ve sınava tabi olmayan din dersleri konulmalıdır.

Düşünce özgürlüğü, demokrasinin “olmazsa olmaz”larından. Bu sebeple anayasal güvencesinin de tam olarak sağlanması gerekir. Başta Anayasa’nın “düşünceyi açıklama ve yayma hürriyeti” başlıklı 26. maddesi ve Türk Ceza Kanunu’nun ilgili maddeleri olmak üzere, mevzuat uygulamada bu konuda herhangi bir soru işaretine yer bırakmayacak şekilde yeniden düzenlenmelidir.

Bilim ve sanat özgürlüğü konusu, düşünce özgürlüğü ile doğrudan ilgilidir. Bu çerçevede Anayasa’nın bilim ve sanatı yayma hakkını kısıtlayan 27. maddesi, 2547 sayılı Yükseköğretim Kanunu’nun 4. ve 5. maddeleri ve 2559 sayılı Polis Vazife ve Selahiyet Kanunu gözden geçirilmelidir.

Kitlesel iletişim özgürlükleri, haber alma, haber verme ve basın ve yayın yoluyla düşünce açıklama yönleriyle ele alındığında, haber almada sıkıntılarla, sansürle, zoraklımlarla, imha ve kapatmalarla dolu bir tarihsel geçmişe sahiptir. 1997 yılından bu yana pek çok değişiklik yapılmışsa da, Anayasa’nın basın özgürlüğünü düzenleyen 28., süreli ve süresiz yayın hakkını düzenleyen 29. ve basın araçlarının korunması ile ilgili 30. maddeleri yeniden kaleme alınmalı, Basın Kanunu ve Türk Ceza Kanunu’nun pek çok hükmü bu konuda demokratikleşme adına gözden geçirilmelidir.

Kolektif özgürlükler, dernekler özgürlüğü, toplantı ve gösteri yürüyüşleri özgürlüğü ve sendikal özgürlükler konularını kapsamaktadır. Kamu görevlilerine getirilen dernek özgürlüğü kısıtlaması aşırıdır, Anayasa’nın bu konuya ilişkin 33. maddesi daha özgürlükçü bir bakış açısı ile yeniden düzenlenmelidir. Dernekler mevzuatının bürokratik zorluklar içeren yapısı değiştirilmelidir. Anayasa’nın toplantı ve gösteri yürüyüşlerini düzenleyen 34. maddesinin sınırlayıcı yapısı değiştirilmelidir. Sendikaların faaliyet alanlarına ilişkin Anayasa’nın 51/1. maddesinde yer alan kısıtlamalar kaldırılmalı, kamu görevlileri sendikalarına ilişkin mevzuat Sendikalar Kanunu dikkate alınarak değiştirilmelidir.

Kürt Sorunu (“Güneydoğu Sorunu”), mevzuat bağlamında, geçtiğimiz 10 yıl içinde mevzuatta önemli değişiklikler yapılmış olan konulardan biridir. Bununla birlikte; halen, siyasi partiler mevzuatında kültürel talepleri ve faaliyetleri, radyo ve televizyonlarda Türkçeden başka dillerde yapılan yayınları kısıtlayan hükümler mevcuttur. Yerleşim yerlerinin adları ile sorunlar devam etmektedir. Türk vatandaşlarının Türkçe dışındaki anadilleri en azından okullarda seçimlik ders olarak okutulmalıdır.

Hukuk Devleti

Hukuk devleti, vatandaşlara hukuk güvenliğinin sağlandığı, hak arama özgürlüğünün güvence altına alındığı, devletin işlem ve eylemlerinde hukuk kurallarına bağlı olduğu, hangi türde olursa olsun bu işlem ve eylemlerin yargı denetimine açık olduğu ve yargı denetiminin bağımsız yargı organınca gerçekleştirildiği bir devlettir. 1876 Kanun-ı Esasisi, “yargı”ya değil ama mahkemelere ve Yüce Divan’a yer vermekte, kişilerle hükümet arasındaki davaların da genel mahkemelerde görüleceğini öngörmektedir. Geçiş dönemi anayasası olan 1921 Teşkilatı Esasiye Kanunu, yargıyı düzenlememiştir. 1924 Anayasası, yargıyı “yargı erki” başlıklı bölümünde düzenlemiştir. Yasama ve yürütmeden “görev” diye bahseden ve bu görevleri TBMM’de toplayan Anayasa, yargıyı bir “kuvvet” olarak düzenlemekle yargı organının önemini artırmıştır. 1961 Anayasası, önceki dönemin eksikliklerini ve uygulamada yaşanan sorunları da dikkate alarak, yargı organını özel bir özenle düzenlemiştir. 1982 Anayasası, Yüksek Hakimler Kurulu’nun yerine, Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’nu getirerek yargıç güvencesini etkisizleştirmiş, Anayasa mahkemesine başvuru yapma yetkisine sahip olanları sınırlamış, yüksek mahkemelerin üyelerinin atanmasında Cumhurbaşkanının

etkisini artırmış, Sayıştay kararlarının Danıştay’ca denetlenmesine son vermiş, OHAL ve sıkıyönetim KHK’larının iptal davasına konu olamayacağını öngörmüş, kısacası adil, bağımsız ve güvenceli bir yargıdan uzaklaşmıştır.

Hak arama özgürlüğü, anayasal bir haktır. İdari, adli ve anayasa yargısı yoluna başvurma olarak üç şekilde tezahür edebilir. Türkiye’de hak arama özgürlüğünün sağlanabilmesi için, Anayasa’nın “yargı yolu” başlıklı 125. maddesi, tüm idari işlemleri kapsayacak şekilde genişletilmelidir. Memurlara sağlanan yargısal dokunulmazlığın dayanağı olan Anayasa’nın 129. maddesinin son fıkrası yürürlükten kaldırılmalıdır. Anayasa Mahkemesi’ne başvuru hakkı daha çok kuruma tanınmalı, belli bir usul dahilinde bireysel başvuru da mümkün olmalıdır.

Devletin işlem ve eylemlerinin yargı denetimine tabi olması, günlük yaşamlarında idareyle ilişki içinde bulunan ve idarenin işlem ve eylemlerinden etkilenen insanlar açısından önemli bir güvencedir. 1982 Anayasası, bazı idari işlemleri yargı denetimi dışında tuttuğu gibi bazı idari işlemlerin yargı denetimi dışında tutulabilmesine de kapıyı açık bırakmıştır. Hukuk devleti ilkesi ile çelişen bu durum ortadan kaldırılmalı, cumhurbaşkanının tek başına yaptığı işlemler, Yüksek Askeri Şura kararları ve Hakimler Savcılar Yüksek Kurulu kararları yargı denetimine tabi olmalıdır.

Yargı bağımsızlığı ve yargı güvencesi, kuşkusuz, hukuk devleti ilkesinin yerleşmesinde büyük rol oynamaktadır. Bu sebeple Türkiye’de bu konunun önündeki engeller kaldırılmalıdır. Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu bağımsız bir yapıya ve kendi sekreteryasına kavuşturulmalı, hakimler idari olarak Hakimler ve Savcılar Yüksek Kurulu’na bağlanmalıdır. Askeri yargı, yargının bütünlüğünü mahkemelerin bağımsızlığını ve yargıç teminatı ilkelerini ihlal eder niteliktedir ve bu sebeple kaldırılmalıdır. Yüksek mahkeme üyeleri sadece cumhurbaşkanı tarafından seçilmemeli, bu seçimi Yargıtay ve Danıştay üyeleri yapmalıdır.